

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafnarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Suomen Numismaattien Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinettet •
- Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns • Numismatiska Forskningsgruppen •
- Kulturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo Myntkabinett •

Nominalangivelser på greske mynter

*Guldmønten fra Lejre-skatten – En unik
vesteuropæisk imitation af Justinians solidus*

*Haner og skib – Nyt eksemplar af sjælden
mønttype fra 800-tallets Hedeby*

Speciedaler 1704, København

Elias Brenners sigillstamp

2 skilling i rent sølv – af interesse for kongehuset

C. J. Thomsen som 18-årig på møntauktion

Nr. 3 • August 2012

Haner og skib

Nyt eksemplar af sjælden mønttype fra 800-tallets Hedeby

Af Flemming Ploug

Hovedparten af mønterne indenfor dét, vi i dag betragter som værende vore ældste møntgrupper, er tydeligvis stærkt påvirket af de daværende tætte handelsforbindelser med det frisiske område. Det drejer sig om efterligninger af såvel de såkaldte sceattas som de senere efterligninger af Dorestad-penninge fra Carl den Store (768-814).

Disse ældste møntgrupper omfatter desuden en række mønttyper, som i deres billedfremstilling er af tydelig nordisk oprindelse. Typerne er karakteriseret ved at være forsynet med en rigdom af figurer, tegn med videre. Tidsmæssigt hører hele møntgruppen ifølge Brita Malmers kronologi hjemme i anden fjerdedel af 800-tallet¹.

En af de mere sjældent forekommende af disse "billede-rige" mønttyper har på den ene side (i det følgende betragtet som forsiden) to modstillede haner og på den anden et skib. Hvor skibssiden sandsynligvis har hentet inspiration i det frisiske område (både Carl den Store og hans søn Ludvig den Fromme lod præge penninge med skibsmotiv i Quentovic og Dorestad), er siden med de to modstillede haner ikke kendt fra andre samtidige udmøntninger. Skibssiden forekommer også i kombination med andre motiver, hvorimod hanerne kun findes sammen med skibet. I forbindelse med fremkomsten af et hidtil ukendt eksemplar af denne udsædvanlige type vil der i det følgende blive gjort status over de hidtil kendte eksemplarer med henblik på at placere det senest tilkomne stykke i denne sammenhæng.

I sin disputats fra 1966 nævner Brita Malmer de to da kendte eksemplarer af kombinationen haner og skib, som formodes præget i Hedeby. Stykkerne har stempelidentiske forsider og er begge fundet i Birka². Efterfølgende er der fundet yderligere tre forskellige stykker af typen (hvoraf de to er fragmenter) på Helgø³. Der kan herefter laves en oversigt over de hidtil kendte eksemplarer af typen, præsenteret i tabel 1. Det fremgår, at vi har i alt hidtil haft kendskab til to stempelvarianter af forsiden og fem af bagsiden.

Det nyopdukkede eksemplar af typen, som er erhvervet privat i Jylland (figur 1), er præget med et hidtil ukendt stempelpar. Det adskiller sig på en række punkter afgørende fra ovennævnte fem eksemplarer. Den mest

Tabel 1. Hidtil kendte eksemplarer af typen Haner og skib.

	Forside	Bagside	Vægt	Fundsted
1.	To modstående haner	Skib	0,87 g	Birka, grav 526
2.	Stempelidentisk med 1.	Skib	0,74 g	Birka, grav 646
3.	To modstående haner	Skib	0,81 g	Helgø, grav 14
4.	Stempelidentisk med 3.	Skib	0,45 g	Helgø, grav 14
5.	Stempelidentisk med 1.	Skib	0,27 g	Helgø, grav 14

markante forskel ligger i det faktum, at vi her har at gøre med et krigsskib med dragehoveder i stævnene og skjolde langs rælingen til forskel fra de mere neutrale, formodede handelsskibe, som i de fleste tilfælde pryder vore skibsmønter¹. I øvrigt er stykket karakteriseret ved at være forsynet med en række detaljer, som ikke tidligere er set på eksemplarer af denne type. Blandt detaljerne kan nævnes en orm over hver af dragehovederne, en speciel hesteskoformet afslutning på masten, en usædvanlig fremstillet fisk under skibet (uden skravering)², et specielt "gaffel-kors" over hanernes haler samt tydelige spor på hanernes ben. Stykket vejer 0,95 g.

Med udgangspunkt i gængs praksis i forbindelse med vore vikingetidige udmøntninger, peger denne store detaljerigdom i retning af, at vi her har at gøre med et eksemplar præget med de originale stempler til hovedtypen "Haner og skib", mens de øvrige eksemplarer er senere, forsimplede udgaver.

Forstørret gengivelse.

Foto: Kirsten Hougaard

1 Brita Malmer, *Nordiska Mynt före år 1000*, Lund 1966.

2 Sammesteds.

3 Brita Malmer, "De västerländska mynten från Helgö, Ekerö sn, Uppland", *NNUM* 1981, nr 1, s. 5-8.

4 Der er en omfattende litteratur om skibsmønterne, se senest Ole Thirup Kastholm, "Hedebymønterne og vikingeskibene – skibskonografien bibringer ny viden om vikingetidens sejlføring", *NNUM* 2007, nr. 2, s. 59-68, med henvisninger til tidligere litteratur.

5 Om fiskene, se Brita Malmer, "Skeppsmyntet från Okholm. Om danska 800-talsmynt med fiskesymboler", *NNUM* 2000, nr. 5, s. 103-109.